

Луї Гаррель, Джина Гершон і Воллес Шон у фільмі «Фестиваль Ріфкіна». Режисер Вуді Аллен. Іспанія, США, Італія, 2020.

Подорож до Мангеттена

Лафіса Наумова

«Ніколи, зрідка, іноді, завжди» /
Never Rarely Sometimes Always

Режисерка, сценаристка Еліза Гітман

Операторка Елен Лувар

Композитор Джулія Голтер

Актори: Сідні Фланіган, Талія Райдер, Теодор

Пеллерен, Раян Егголд, Шерон Ван Еттен та інші.

Студія Focus Features, BBC Films

США, Англія, 2020

яскравим, аж натужним у своїй святковості. Тим більше контрастує із ним чорно-білий світ «справжнього» кіно, в яке закоханий герой і у формах якого репрезентує свій внутрішній світ. Ріфкін влаштовує таку собі «ретроспективу», уявляючи сцени з власного життя у стилях кіномайстрів минулого – Бунюеля, Бергмана, Годара, Трюффо... Утім, цей прийом, найбільш відверто синефільський, тут справляє неоднозначне враження. Зрозуміло, що це дружні, навіть любовні шаржі на класиків – проте виглядають вони грубувато й нарочито. Особливо порівняно з набагато тоншими ом-мажами того ж Аллена у, скажімо, «Спогадах про “Зоряний пил”» (1980) чи «Пурпуровій троянді Каїру» (1985). І – можливо, незаплановано – вони лишають відчуття снобістської обмеженості героя, що не хоче і не може вийти за межі кола знакових постатей і фільмів (обмеженого, напевне, колишніми власними курсами з історії кіномистецтва).

Зрештою, «діагноз» Вуді Аллена «Сан-Себастьяну» невтішний, хоч би як добродушно він над ним піджартовував, мовляв, ось таке воно – «сьогодні» кіномистецтва. Майбутнього, тим більше статусу майбутньої класики, він за ним не визнає, хоч і зрозуміло, що філіппи у тій чи іншій формі були й будуть завжди.

Не дивно, отже, що фільм має досить сильні ностальгійні обертони – сум за «справжнім» кіно, «справжніми» почуттями, зрештою, за «справжнім» життям. Свою роль тут, до слова, відіграє й музика – музика з присмаком ретро, яка контрастує із підкреслено сучасним фестивалним світом. На якому чужим відчувається не лише дивакуватий інтелектуал, а й звичайний глядач.

Безперечною чеснотою стрічок Вуді Аллена є те, що далеко не завжди можна передбачити, чи щасливим буде закінчення. Буває й так, що його «гепі-енд» має гіркуватий присмак, а буває, що й фінальна поразка героя є не такою вже поразкою – а просто завершенням життєвого етапу. Етапу, який згадуватимеш із вдячністю, проте який уже пройдено, і потрібно жити далі. Фестиваль завершено, підсумки підбито – попереду нові будні. Й нові фестивалі.

Для когось Мангеттен – «серце» Нью-Йорка. Для когось – діловий і культурний центр, відомий своїми театрами, музеями, бібліотеками, діловими кварталами та університетами. Тут побудовані найвищі хмарочоси США. В Нижньому Мангеттені розташована Волл-стріт, яка вважається центром світового фінансового життя. Крім того, Мангеттен славетний Бродвейськими театрами, музеями, серед яких Метрополітен-музей, бібліотеками. В районі Верхнього Мангеттена міститься Колумбійський університет. Для когось Мангеттен – недосяжна мрія. Для когось – місце здійснення бажань.

Для героїні фільму «Ніколи, зрідка, іноді, завжди» 17-річної Отем (Сідні Фланіган) це місце здійснення великого бажання. Вона приїздить у Нью-Йорк з Пенсільванії в пошуках вирішення своєї проблеми.

Схоже, щось не так у тому оптимістичному способі американського світосприйняття, яке так радісно і наполегливо продовжують пропагувати американські фільми про сучасну Америку на масову аудиторію. Все частіше від молодих режисерів (чомусь переважно жінок) проривається зовсім інший настрій, інший погляд на реальність, яка аж ніяк не лагідна і оптимістична. Ймовірно, це своєрідна форма протесту, прояв нонконформізму сильної особистості, для якої кіно – спосіб вислову. Таким є фільм «Ніколи, зрідка, іноді, завжди» Елізи Гітман. Це некваплива історія дівчини Отем, яка за підтримки своєї сестри Скайлар зважилася на подорож у далеке чуже місто, аби позбутися небажаної для себе вагітності.

Ця історія тендітна, як її головна героїня, легка, як подих вітру, і важка, як та непривітна реальність із сірою осінню чи то зимовою природою, чужим і ворожим містом. Здається, холод проникає з екрана і робить перегляд, як і відчуття після нього, важким і нестерпним. Додає тривоги й та недоладна велика валіза, що її дівчата зібрали у дорогу, аби протриматись у подорожі. Й неприємна подорож таки затягується.

Імовірно, не випадково авторка обирає непривітну пору

Сідні Фланіган, Талія Райдер у фільмі «Ніколи, зрідка, іноді, завжди». Режисерка Еліза Гітман. США, Англія, 2020.

року: пізня осінь або рання зима, дерева без листя, сіро й незатишно. Природа зі своєю величчю і красою тут нівельована й виступає ніби додатковою непривітною силою, ворожою як до Отем, так і до її супутниці.

Величезна скриня стає немовби символом непосильного тягаря, який неможливо покинути і необхідно посюдно, бодай на коліщатах, волочити за собою. Отем ніби відсторонюється від валізи, передаючи основний клопіт Скайлар. Та ж героїчно тягне цей тягар часом за собою, інколи на собі. Вона без вагань і роздумів приймає на себе ношу Отем як належне, хоча не є її близькою подругою, а, схоже, тільки дуже хоче нею бути. Сама Отем, можливо, й не змогла б здійснити своє бажання, якби не підтримка сестри. Зрештою, так і не відомо, чи Скайлар справді сестра, чи дівчата так домовились, аби не виникло зайвих питань.

У цьому тандемі Отем холодна і відсторонена, більше заглиблена у себе, у свої почуття, переживання, роздуми, Скайлар – рішуча, впевнена, дієва, переконана у своїх зусиллях. Тому їй болять холодність Отем, але вона здатна забути свої образи, аби тільки подруга належно цінувала її старання.

Зрештою, зусилля Скайлар жертвні. Вона не раз жертвує заради Отем. Хоча ця самопосягата певним чином авантюрна. Певно, дівчина не стала б вирушати в цю подорож, якби не відчувала своїх сил, якби не кинула виклику й собі. Вживання у Нью-Йорку також стало певним викликом її самолюбству. І цей випадковий знайомий з автобуса виявляється останньою надією... Чи справді? Натомість Отем принципово відмовляється від офіційних способів допомоги, що їй пропонують у медичному центрі, і які Скайлар, можливо, і використала б із максимальною вигодою для них обох. Вірогідно, Отем і в такий спосіб на-

магається уникнути повідомлення родині про її стан і операцію, прагнучи будь-яким, навіть згубним для себе, способом уникнути розголосу.

Отем боїться і самої процедури, і цього міста з незвичними його проявами, боїться загубитися, залишитися на його вулицях зовсім самою, без допомоги Скайлар. Попри зовнішню холодність, дівчина все ж надто прив'язана до Скайлар.

Їхні взаємини – це щось інакше, ніж дружба. Тут якась братська, точніше, сестринська, жіноча угода чи навіть змова. Вони ніби виконують кожна свою місію у цій спілці, кожна за мовчазним погодженням тягне свій тягар, для обох ця подорож виснажлива.

Небагатослівна Отем наділена тілом і рисами обличчя, які, здається, не відповідні сучасним модним тенденціям і навіть ніби не з цього часу, не з цієї епохи. Впродовж фільму раптом час од часу буденний образ головної героїні у якомусь ракурсі чи то при певному освітленні починає нагадувати

прекрасний лик, не раз бачений раніше, зафіксований у пам'яті як взірць жіночності й материнства. Раптові здогади поступово і з усе більшою певністю воскрешають у пам'яті фрагменти леонардовських чи то рафаєлівських полотен із образами Мадонни. Своєрідна форма голови і виразне обличчя, шия, що робить лінію переходу від голови до плечей дуже м'якою і тендітною, ті самі витончені риси обличчя: плавна лінія носа, вузькі, із гарним малюнком губи, спокійний погляд стомлених виразних очей. Той самий видимий спокій. Ці дивовижні трансформації образу Отем моментально виносять оповідь на абсолютно інший рівень прочитання історії. Не більше, не менше, – сучасна Мадонна шукає способу позбутися власної дитини. Сама іще майже дитина, недовірлива, боязка, і не така впевнена у собі, як може здатися з першого погляду, вона насправді багато чого вже зазнала у своєму житті.

У назві фільму – всього лише варіанти відповідей на простий тест, який проводить психолог у мангеттенській клініці. Отем не мусить розповідати чи вдаватися до будь-яких пояснень, короткі лаконічні «ніколи», «зрідка», «іноді» або «завжди» відкривають жахливу правду про те, чому вона не прагне бути мамою, чому вона неодноразово в різні способи повторює спробу вбивства власної дитини.

Ця історія завершується гепі-ендом. Взагалі, якщо замислитися про ситуацію, то неможливо знайти того справжнього гепі-енду, який би був можливим для цієї оповіді. Будь-який шлях для героїні нещасливий (хіба що казково-фантастичний). Вона знову повертається додому, а значить – знову в обставини свого повсякдення. В автобусі нарешті, здається, вперше за весь час їхньої поїздки до Нью-Йорка, Отем тихо засинає. Так, ніби відчула заспокоєння... принаймні на певний час.